

SPIS RZECZY

SPIS RYCIN	11
SPIS MAP	13
SPIS ILUSTRACJI	14
PRZEDMOWA DO WYDANIA PIERWSZEGO	17
WSTĘP	21

Historia pisma jako dyscyplina badawcza. — Pismo i wczesna cywilizacja. — Różne fazy rozwojowe pisma: załóżki pisma; ikonografia i „magia sympatyczna” — rysunki skalne; środki mnemotechniczne; symboliczne sposoby porozumiewania się; piktografia, czyli pismo obrazkowe; pismo ideograficzne; pisma analityczne; pisma fonetyczne; sylabariusze, pismo sylabiczne; alfabet.

Część I

NIEALFABETYCZNE SYSTEMY PISMA

Rozdział I

PISMO KLINOWE	43
Nazwa. — Początki. — Rozwój systemu. — Ludy, które używały pisma klinowego: Sumerowie; Akadowie (Babilończycy i Asyryjczycy); inne ludy: Elamici; wczesne pismo elamickie; pismo nowoelamickie. — Koniec pisma klinowego. — Odczytanie.	

Rozdział II

STAROŻYTNE PISMA EGIPSKIE	58
Pismo hieroglificzne. — Pochodzenie. — Historia pisma hieroglificznego. — Pismo hieratyczne. — Pismo demotyczne. — Odczytanie pism egipskich.	

Rozdział III

PISMA KRETEŃSKIE	71
Cywilizacja minojska. — Nie odczytane pisma kreteńskie: pisma piktograficzne; pisma linearne. — Pochodzenie pism kreteńskich. — Próby odczytania. — Dysk z Faistos.	

Rozdział IV

CYWILIZACJA DOLINY INDUSU I JEJ NIE ODCZYTANE PISMO	79
Zarys ogólny. — Badania archeologiczne. — Związki kulturowe i chronologiczne z innymi cywilizacjami. — Pismo z doliny Indusu. — Pochodzenie. — Próby odczytania. — Przypuszczalne wpływy na inne pisma.	

Rozdział V

HETYCI I ICH PISMA 87

Heteci. — Ludy. Ich języki i cywilizacja. — Główne wydarzenia historyczne. — Hetyckie pismo „hieroglificzne”. — Pochodzenie hetyckiego pisma „hieroglificznego”.

Rozdział VI

JĘZYK I PISMO CHIŃSKIE 96

Chronologia Chin. — Początki kultury chińskiej. — Język chiński. — Pismo chińskie. — Pochodzenie pisma chińskiego. — Najwcześniejsze inskrypcje. — Dzieje pisma chińskiego: zewnętrzna forma znaków pisma chińskiego; najważniejsze odmiany pisma chińskiego; systematyzacja znaków pisma chińskiego; słowniki fonetyczne. — Klasyfikacja znaków pisma chińskiego. — Współczesne pismo chińskie. — Język chiński w alfabecie łacińskim.

Rozdział VII

PISMA AMERYKI PRZEDKOLUMBIJSKIEJ 119

Zarys ogólny. — „Tajemnica” starożytnego Meksyku. — Badania nad starożytnym Meksykiem i Ameryką Środkową. — Kultury starożytnego Meksyku i Ameryki Środkowej. — Najważniejsze ludy — twórcy starożytnych kultur Meksyku i Ameryki Środkowej: Majowie; Zapotekowie; Toltekowie; Aztekowie. — Rodzime pisma Ameryki przedkolumbijskiej. — Pismo Majów. — System pisma Majów. — Nowa próba odczytania pisma Majów. — Pismo azteckie: kodeksy azteckie; pismo azteckie.

Rozdział VIII

TAJEMNICZE PISMO Z WYSPY WIELKANOCNEJ 137

„Tajemniczy” problem. — Fakty. — Pismo. — Pochodzenie. — Związki z innymi pismami. — Najnowsze próby odczytania.

Rozdział IX

INNE PISMA IDEOGRAFICZNE 143

Zarys ogólny. — Pisma ideograficzne niechińskich ludów Chin: podgrupa lo-lo na-khi; pismo lo-lo; pismo na-khi; języki man. — Chiny środkowe i północne; pismo Tangutów. — Zachodnioafrykańskie pisma „ideograficzne”: nsibidi; nazwa; pochodzenie; pismo. — Pismo Bamun (lub Bamum); siedem pism. — Nowsze pisma ideograficzne amerykańskich Indian. — Pismo z Minahassy. — Pismo Czukczów.

Rozdział X

SYLABICZNE SYSTEMY PISMA 159

Sylabariusze. — Pseudohieroglificzne pismo z Byblos: inskrypcje; pismo; odczytanie. — Minojskie pismo linearne B: prace przygotowawcze; odczytanie; siatka Ventrisa. — Cypryjskie pismo sylabiczne: starożytny Cypr i jego pismo; pochodzenie sylabariusza cypryjskiego. — Pisma japońskie: prahistoryczne „pisma” japońskie; pochodzenie pisma japońskiego; ideogramy japońskie; japońskie pismo sylabiczne; propozycje wprowadzenia alfabetu łacińskiego. — Sylabariusz Czirokezów: pochodzenie; pisma czirokeskie Morice’a i Eubanksa. — Afryka Zachodnia: pismo sylabiczne vai; pismo; pochodzenie. — Pismo sylabiczne mende. — Tubylcze plemiona kanadyjskie: pismo sylabiczne Kri. — Chiny po-

łudniowo-zachodnie: system Pollarda i systemy pokrewne. — Karoliny: pismo sylabiczne z Woleai; wyspa Woleai; pismo tubylców; pochodzenie.

Rozdział XI

PISMA PÓŁALFABETYCZNE 188

Staroperskie pismo klinowe: pismo; początki i koniec; inskrypcje; odczytanie. — Pisma meroickie: Meroë; pisma; pochodzenie; wpływy.

Część II

PISMA ALFABETYCZNE

Rozdział XII

POCHODZENIE ALFABETU 197

Problem. — Teoria egipska. — Inne teorie. — Teoria kretańska. — Teoria prahistorycznych znaków geometrycznych. — Teoria ideograficzna. — Teoria synajska. — Ugarycki alfabet klinowy. — Pseudohieroglificzne pismo z Byblos i pochodzenie alfabetu według M. Dunanda. — Inskrypcje z Kahûn i inskrypcje z nimi spokrewnione. — Inskrypcja z Balu'a. — Inne próby stworzenia pisma alfabetycznego. — Inskrypcje północnosemickie. — Alfabet północnosemicki. — Pierwotne pismo alfabetyczne. — Gdzie, kiedy, jak i kto wynalazł alfabet? — Wpływ innych systemów. — Przełomowy wynalazek. — Greckie terminy *grámmata*, *stoicheia* i *syllabai*. — Nieobecność samogłosek. — Inne charakterystyczne problemy. — Nazwy liter. — Porządek liter. — Główne gałęzie wczesnego alfabetu.

Rozdział XIII

ALFABETY POŁUDNIOWOSEMICKIE 228

Starożytna Arabia południowa. — Alfabety południuosemickie. — Inskrypcje południowoarabskie. — Inskrypcje północnoarabskie. — Pochodzenie alfabetów południuosemickich. — Pismo etiopskie: lud; pochodzenie pisma; rozwój pisma etiopskiego.

Rozdział XIV

GAŁĄŻ KANANEJSKA 242

Kananejczycy. — Alfabet starohebrajski: inskrypcje; pismo. — Alfabet samarytański i pismo na monetach żydowskich. — Pisma Moabitów, Ammonitów i Edomitów. — Alfabet fenicki. — Prawdopodobne odgałęzienia alfabetu fenickiego: pisma libijskie; pisma iberyjskie.

Rozdział XV

GAŁĄŻ ARAMEJSKA 257

Aramejczycy. — Państwa aramejskie. — Rozprzestrzenienie się języka aramejskiego. — Alfabet aramejski: rozwój; „aramejszczyzna ludowa”; pismo aramejskie z Armazi. — Odgałęzienia alfabetu aramejskiego. — Klasyczny alfabet hebrajski: pochodzenie; inskrypcje i rękopisy; zwoje znad Morza Martwego; odmiany alfabetu hebrajskiego; współczesny alfabet hebrajski; znaki samogłoskowe; inne znaki diakrytyczne; pochodzenie „punktacji” i jej zastosowanie; jiddisz i ladino. — Nabatejczycy i ich

pismo. — Alfabet nowosynański. — Alfabet arabski: język i pismo arabskie (mowa i pismo idą w ślad za religią); pochodzenie alfabetu arabskiego; wczesny rozwój alfabetu arabskiego; rozwój pisma arabskiego: kufi i naschi; nowożytny alfabet arabski; punkty diakrytyczne (i wokalizacja); przystosowanie pisma arabskiego do innych języków. — Alfabet palmyreński. — Pisma syryjskie: Syryjczycy; ich pisma; piśmiennictwo syryjskie; piśmiennictwo palestyńsko-chrześcijańskie lub palestyńsko-syryjskie; alfabet syryjski; wokalizacja; punktacja; kierunek pisma; odmiany pism syryjskich: estrangelo i pisma, które od niego pochodzą; „alfabet idzie w ślad za religią”; nestorianie; „asyryjczycy”; jakobici; melchici; rozwój pisma nestoriańskiego, jakobickiego i melchickiego; pismo nowosyryjskie; garszuni; greka w piśmie syryjskim. — Alfabet mandejski. — Alfabet manichejski. — Pisma malgaskie — problemy, które czekają na rozwiązanie. — Częściowe adaptacje pisma arabskiego: pismo kryptograficzne jezuidów; alfabet balti; alfabet somalijski; raport lingwistyczny z 1961 roku.

Rozdział XVI

NIESEMICKIE ODGAŁĘZIENIA GAŁĘZI ARAMEJSKIEJ 308

„Alfabet idzie w ślad za religią”. — Pismo kharoszthi i problem pism indyjskich: monety i inskrypcje; inne dokumenty; pismo. — Pisma perskie lub irańskie: zarys ogólny; pahlawi; „ideogramy” aramejskie; alfabety pahlawijskie; pismo; Awesta. — Alfabet sogdyjski. — Runy kök türk. — Pismo starowęgierskie. — Alfabet ujgurski. — Pisma mongolskie: pismo mandżurskie; alfabet kałmucki; alfabet buriacki. — Prawdopodobne odgałęzienia gałęzi aramejskiej: pisma armeńskie; język armeński; alfabet armeński; pochodzenie pisma armeńskiego. — Alfabety gruzińskie: język gruziński; pisma gruzińskie; pochodzenie. — Alfabet albański lub alwański.

Rozdział XVII

GAŁĄŻ INDYJSKA 328

Pochodzenie pisma indyjskiego. — Teorie dotyczące pochodzenia pisma brāhmī. — Inskrypcje indyjskie. — Rozwój pism indyjskich: okres wczesny (do IV wieku n.e.); główne typy pism staroindyjskich lub brāhmī: 1. pismo biegnące od strony prawej ku lewej; 2. wczesny typ maurjowski, III wiek p.n.e.; 3. typ wczesnokalingański — pismo „drawidyjskie”; 4. wczesne pismo zachodniodekańskie lub andhryjskie; 5. późny typ maurjowski; 6. typ z okresu dynastii Siungów; 7. prototypy pism grupy północnoindyjskiej; 8. prototypy pism południowoindyjskich. — Dalszy rozwój pism indyjskich: pisma północnoindyjskie (IV—XIV wiek n.e.): północnoindyjski typ monumentalny, znany jako pismo guptyjskie; środkowoazjatyckie pododmiany pisma guptyjskiego: środkowoazjatyckie pochyłe pismo guptyjskie: języki: agniński i kuczyjski; pisma agnińskie i kuczyjskie. — Środkowoazjatyckie kursywne pismo guptyjskie: język chotański; pismo chotańskie; język chiński w kursywnym piśmie guptyjskim. — Zachodnia gałąź wschodniego pisma guptyjskiego. — Pisma tybetańskie i ich odgałęzienia: pismo pasypa; pismo lepcza. — Przystosowanie pisma tybetańskiego do innych języków: język nam; język chiński w piśmie tybetańskim. — Pismo siddhamatka; pismo dewanagari; nandi-nagari; pismo dewanagari; pismo siarada; pismo

protobengalskie; wczesne pismo nepalskie, czyli newaryjskie; typ „gro-towy”. — Współczesne pisma północnoindyjskie: odmiany północno-wschodnie: pismo bengalskie; pismo języka orijsa; pismo majthilskie; wczesne pismo manipurskie; pismo asamskie; pismo kajthi; pismo języka gudżarati; pismo bihari; wschodnie odmiany hindi; pismo mahadżani; pismo modli. — Współczesne pisma północno-zachodnie: pismo takri i jego odmiany; pismo dogri; pismo czameali; pismo mandeali; pismo sirmauri; pismo dżaunsari; pismo koczi; pismo kului; pismo kasztawari; pismo landa; pismo multani; odmiany pisma landa używane w Sindhu; pismo sindhi; pismo gurmukhi. — Pisma południowoindyjskie: języki drawidyjskie; rozwój pism południowoindyjskich: odmiana zachodnia; pismo środkowoindyjskie; pisma kannada lub kannaryjskie i telugu; późne pismo kalingijskie; pismo grantha: wczesne pismo grantha; średnie pismo grantha; przejściowe pismo grantha; nowożytnie pismo grantha; pismo tulu-malajalamskie. — Pismo tamilskie. — Pismo watteluttu. — Pismo syngaleskie: wyspa Cejlon; rozwój języka i pisma syngaleskiego: okres palijsko-prakrycki; okres protosyngaleski; okres średniowieczny; okres nowożytny. — Pisma malediwskie: zarys ogólny; ewela akuru; diwes akuru; gabuli tana. — Alfabet syro-malabarski. — Pismo saurastrijskie. — Tekst próbek nowożytnych pism indyjskich.

Rozdział XVIII

PISMA AZJI POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ 395

Zarys ogólny. — Indochiny. — Czamowie; Khmerowie; rozwój pism czamsko-khmerskich; pismo czakma. — Birma: Monowie; Pyu; Birmań-czyzy; Karenowie, Taungthu i Jao. — Syjam: Szanowie; pismo laotańskie; pisma lü i khün; pismo ahomskie; Syjam: pochodzenie pisma thai; roz-wój; współczesny alfabet thai; pismo thai przystosowane do miao; pismo khamti; pismo aitonja; thai mao lub thai khè; Czan Lao z Tonkinu; „chińscy Szanowie”. — Indonezja: Borneo; Malaje; starożytna Jawa: pismo starojawajskie lub kawi; pochodzenie; inskrypcje kawi; współczes-ne pismo jawajskie; Sumatra: rodzime pisma Sumatry: pismo Bataków; pisma lampong i redżang; Celebes: pisma Celebesu; pochodzenie; pismo bugis; wniosek. — Filipiny: zarys ogólny; starożytne pisma; pismo taga-log; pisma tagbanuwa i mindoro; odmiany pism; znaki samogłosko-we; interpunkcja; osobliwa poczta; kierunek pisma; pochodzenie pism filipińskich. — Pismo koreańskie: onmun; samogłoski i spółgłoski; czy alfabet koreański jest doskonały? Pochodzenie alfabetu koreańskiego.

Rozdział XIX

ALFABET GRECKI I JEGO ODGAŁĘZIENIA 442

Grecy. — Poglądy wczesnych myślicieli greckich na temat głosek i alfa-betu. — Pochodzenie alfabetu greckiego. — Zmiany wprowadzone w alfa-becie greckim. — Odmiany wczesnego alfabetu greckiego. — Samogłoski greckie. — Greckie spółgłoski szczelinowe. — Dodatkowe znaki spół-głoskowe. — Klasyczny alfabet grecki. — Rozwój pisma greckiego. — Inskrypcje i rękopisy greckie. — Wniosek. — Alfabet azjanickie: alfabet licyjski; alfabet frygijski; alfabet pamfylijski; alfabet lidyjski; pismo karyjskie; wniosek. — Alfabet koptyjski. — Pismo nubijskie. — Alfabet messapijski. — Alfabet gocki. — Wczesne alfabetu słowiańskie: pocho-dzenie cyrylicy i głągolicy; cyrylica; przyjęcie i przystosowanie cyrylicy

do języków niesłowiańskich; reforma ortografii rosyjskiej; bukwica; glagolica. — Lokalne alfabety albańskie. — Alfabety Europy Zachodniej.

Rozdział XX

ALFABET ETRUSKI I ALFABETY ITALSKIE 473

Etruskowie. — Inskrypcje etruskie. — Alfabet etruski. — Pochodzenie alfabetu etruskiego. — Rozwój pisma etruskiego. — Ostatnie stadium alfabetu etruskiego. — Odgałęzienia alfabetu etruskiego: alfabet Pice-nów; alfabet wenetyjski; alfabet północnoetruski; pisma italskie: alfabet oskijski; alfabet umbryjski; alfabet sykulski; alfabety łatyńskie: alfa-bet faliski.

Rozdział XXI

RUNY I OGAMY 448

Runy: nazwa; inskrypcje i dokumenty pisane; najwcześniejsze in-skrypcje; inskrypcje znalezione w Szwecji; Dania i Szlezwik: kolebka runów; Norwegia; Wyspy Brytyjskie; inne kraje; rękopisy runiczne; po-chodzenie runów; futhark; rozwój pisma runicznego: pismo wczesno-lub ogólnogermańskie, albo pierwotne pismo nordyckie; runy słowiańskie; runy anglosaskie lub anglikańskie; odmiany nordyckie lub skandy-nawskie; runy helsingskie; runy mańskie; runy kropkowane; odmiany kryptograficzne; koniec pism runicznych. — Ogamy: nazwa; inskrypcje ogamiczne; Celtowie; pochodzenie ogamów; pismo ogamiczne. — Oga-my piktyjskie: Piktowie; pismo; heraldyka (?). — Ogamy germańskie (?)

Rozdział XXII

ALFABET ŁACIŃSKI 511

Inskrypcje wczesnołacińskie. — Pochodzenie alfabetu łacińskiego. — Rozwój alfabetu łacińskiego. — Łacińskie pisma kursywne. — Odmiany alfabetu łacińskiego: kapitała monumentalna, elegancka kapitała książ-kowa i kapitała chłopska; pisma kursywne; pisma mieszane; pismo un-cjalne i półuncjalne. — Średniowieczne odmiany alfabetu łacińskiego: włoska minuskuła półkursywna; inne pisma kontynentalne; pisma wy-spiarskie lub angloirlandzkie: a). pismo irlandzkie; b). pismo anglo-saskie. — Pismo karolińskie. — „Czarna litera”, czyli pismo gotyckie. — Italika i typ „rzymski”. — Przystosowanie alfabetu łacińskiego do no-wożytnych języków europejskich. — „Alfabet idzie w ślad za religią”; alfabet dzisiaj; przystosowanie alfabetu łacińskiego do angielszczyzny: alfabet angielski. — Problem standardowego alfabetu międzynaro-dowego.

ZAKOŃCZENIE 533

Przystosowanie pism alfabetycznych do innych języków: pismo oberi-okaime. — Alfabet yamana. — Przystosowanie pism do języków tu-reckich; inne pisma; nieznanne pisma i falsyfikaty. — Zewnętrzny rozwój liter: kaligrafia. — Zapis cyfrowy, muzyczny i naukowy. Skróty i ste-nografia. Sygnały i alfabety specjalne.

BIBLIOGRAFIA OGÓLNA 545

INDEKS OSOBOWY 549

INDEKS GEOGRAFICZNY 560